

ЗАХТЈЕВ ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЈЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације: 680/14

Шифра УДК (бројчано): 159.922.84

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:
www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо вас да, у складу са чланом 149. Закона о високом образовању, (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) дате сагласност на урађену докторску дисертацију:

Назив дисертације: ***Особине личности и визије будућности адолесцената***

Научна област УДК (текст): Психологија адолесценције, Ставови и гледишта адолесцената

Презиме и име кандидата: мр Оливера Калајџић

Ментор и састав комисије за оцјену дисертације:

1. Др Јасна Богдановић Чурић, ванредни професор, Општа психологија, Академија ликовних умјетности Требиње, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор,
2. Др Ђорђе Чекрлија, доцент, Општа психологија, Филозофски факултет Бањалука, Универзитет у Бањој Луци и
3. Др Јелена Ракић Давидовић, доцент, Општа психологија, Филозофски факултет Косовска Митровица, Универзитет у Косовској Митровици.

Главни допринос дисертације:

Визија будућности је значајна за све људе који желе да цјеловито сагледавају и осмишљавају свој живот. Посебно је значајна код младих генерација, јер те генерације имају потребу и могућност да у складу са визијом будућности организују свој живот: образовање, запошљавање, ступање у брак и развој породице.

Концепт омладине има учитану једну од основних вриједности савременог друштва – идеју напретка. Друштвена категорија омладине носи симболику оптимизма и вјеру у бољу будућност оличену у флоскули: „млади су наша будућност“ (Томановић, Станојевић, 2015). Имајући у виду овакву мисију друштвеног конструкта омладине, не чуди велика важност која му је придавана у друштвеним наукама овог вијека.

Адолесценција обухвата период између дјетињста и одрасле доби, период у коме долази до физичке и психичке матурације. За разлику од периода дјетињства када се размишља о терминима садашњости, у адолесценцији се временске димензије проширују тако да обухвати и блиску и далеку будућност. Када је ријеч о адолесцентима, питање будућности је посебно важно јер је однос адолесцената према будућности важан индикатор како њиховог односа према властитој младости, тако и према перспективама које им друштво нуди.

У том смислу значај истраживања огледа се у томе што су прикупљени поуздани подаци и важне чињенице како о визији будућности и страху од будућности адолесцената, тако и о релацијама између особина личности и визије будућности адолесцената, те одговори на питања која се тичу доприноса личних карактеристика младих разликама у њиховим очекивањима од будућности. Осим тога добијени подаци могу бити корисно усмјерени на концептовање специфичних мјера које би помогле адолесцентима да смање страх од будућности и да раде на остваривању својих планова и циљева.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : мр Оливера Калајџић

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет Пале

Одсек, група, смјер: Психологија

Година дипломирања: 2007.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: *Мотивација и интелектуалне способности ученика као индикатори квалитета читања*

Научно подручје: Психологија

Година одбране: 2012.

Факултет и мјесто: Филозофски факултет Пале

Објављени радови кандидата:

1. **Калајић, О.** (2012). Социјално - статусна обиљежја као детерминанте социјалне фобије код адолесцената. *Биомедицинска истраживања*, 3 (2), 26-23.

2. **Калајић, О.** и Павловић, А. (2013). Квалитет читања у себи ученика основних и средњих школа на територији општине Фоча. *Директор школе*, 2, 137-150.

3. Павловић, А, Мاستило, Б, Бројчин, Б, **Калајић, О.** и Рашевић, Љ. (2014). Детерминанте ставова студената медицине и здравствене неге према особама са ометеношћу, *Биомедицинска истраживања*, 5 (2), 52-59.

4. **Калајић, О.** (2014). Мотивација и личне карактеристике ученика као фактори функционалне брзине читања у себи. *Зборник радова са научног скупа Наука и глобализација*, 8 (2), 1269-1282.

5. Вуксановић, Г. и **Калајић, О.** (2015). Релације између особина личности и професионалне оријентације ученика. *Зборник радова са научног скупа Наука и слобода*, 9 (2), 1071-1086

6. Вуксановић, Г, **Калајић, О.** Ћаласан, С, Зечевић, И, Павловић, А, Мастило, Б. и Вуковић, Б. (2015). Социјално-статусна обиљежја као детерминанте при одабиру типова професионалних интересовања ученика“. *Настава*, 1, 104-115.

7. **Калајић, О.**, Вуксановић, Г, Рашевић, Љ, Павловић, А, Мастило, Б, Зечевић, И, Ћаласан, С. и Вуковић, Б. (2015). Социо-демографске детерминанте школског успјеха. *Биомедицинска истраживања*, 6 (2), 138-145.

8. Перућица, Р. Зечевић, И. **Калајић, О.** (2016). Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од општег школског успјеха ученика. *Нова школа*, XI, (2), 113-119.

9. Мастило, Б, Зечевић, И, Бакоч, А, **Калајић, О.** Ћаласан, С, Вуковић, Б. и Вуксановић, Г. (2016). Способност визуелног и аудитивног памћења код дјеце млађег школског узраста. *Биомедицинска истраживања*, 7 (2), 141-148.

10. Бакоч, А, Одовић, Г, Мастило, Б, **Калајић, О.** Зечевић, И, Ћаласан, С, Вуковић, Б. и Вуксановић, Г. (2016). Повезаност социјалне компетенције и антисоцијалног понашања код ученика са интелектуалном ометеношћу. *Унапређење квалитета живота дјеце и младих, Тематски зборник II дио*, 441-448.

11. Јоковић, С, Павловић, Ј, Хаџивуковић, Н, Ђевић, Р, Вилотић, С, **Калајић, О.** и Куџурски, Љ. (2016). Организација рада медицинских сестара које спроводе кућну негу и лечење. *Инспириум* 16-17, 12 – 15.

12. Перућица, Р., Вуксановић, Г., **Калајић, О.**, Зечевић, И.(2017). Улога родитеља и њихов однос према дјетету у периоду научно - технолошких и друштвених промјена. *Нова школа* 7 (1), 198- 210.

13. **Калајић, О.** и Вуксановић, Г. Мотивација и школски успјех ученика основних школа. *Радови Филозофског факултета*, Пале. (у штампи)

Назив и сједиште организације у којој је кандидат запослен: Универзитет у Источном Сарајеву, Медицински факултет Фоча

Радно мјесто: Виши асистент

Потврђујемо да кандидат испуњава услове утврђене чланом 149. Закона о високом образовању (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15).

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени урађене докторске дисертације;

- Приједлог одлуке Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале о усвајању извјештаја Комисије за оцјену урађене докторске дисертације.

Д Е К А Н

Доц. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Број: 2443/17

Датум: 12. 9. 2017. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15 и 90/16) и члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број 01-С-294-III/11, 01-С-250-Х/12, 01-С-41-ХVII/13, 01-С-198-ХХ/13, 01-С-44-ХVII/13 и 01-С-419-ХХХIV/14), Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 243. сједници, одржаној 12. септембра 2017. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације
кандидата мр Оливере Калајџић

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Особине личности и визије будућности адолесцената* кандидата мр Оливере Калајџић, у саставу:

1. др Јасна Богдановић Чурић, ванредни професор, Општа психологија, Академија ликовних умјетности Требиње, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор,
2. др Ђорђе Чекрлија, доцент, Општа психологија, Филозофски факултет Бањалука, Универзитет у Бањој Луци и
3. др Јелена Ракић Давидовић, доцент, Општа психологија, Филозофски факултет Косовска Митровица, Универзитет у Косовској Митровици.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Особине личности и визије будућности адолесцената* кандидата мр Оливере Калајџић, донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Доц. др Драга Мاستиловић

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-3);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

Одлуком Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, број 1652/17 од 13.6.2017, именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидата мр Оливере Калајџић под насловом "Особине личности и визије будућности адолесцената"

(у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. Др Јасна Богдановић Чурић, ванредни професор, Општа психологија, Академија ликовних умјетности Требиње, Универзитета у Источном Сарајеву, предсједник комисије
2. Др Ђорђе Чекрлија, доцент, Методологија психолошких истраживања и психологија личности, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, члан комисије
3. Др Јелена Давидовић Ракић, доцент, Општа психологија, Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим сједиштем у Косовској Митровици

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске дисертације

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

У анализама и прогнозама човјека и друштва, будућност је одувјек била предмет страха, несигурности, очекивања и надања. У свакодневном животу много времена посвећујемо размишљању о будућности. Размишљање о будућности и усвајање шема о будућем животу битни су фактори у људском развоју, без обзира на то колико су те замисли или шеме реалне, односно колико ће се у будућности потврдити. Према социјално-когнитивној теорији наше понашање је првенствено под утицајем тога што очекујемо у будућности. Очекивања која имамо од самих себе су посебно важна за личност: очекивања утичу на процес постављања циљева, а циљеви организују наше понашање током дужег времена.

Визија будућности је значајна за све људе који желе да цјеловито сагледавају и осмишљавају свој живот. Посебно је значајна код младих генерација, јер те генерације имају потребу и могућност да у складу са визијом будућности организују свој живот: образовање, запошљавање, ступање у брак и развој породице.

Концепт омладине има учитану једну од основних вриједности савременог друштва – идеју напретка. Друштвена категорија омладине носи симболику оптимизма и вјеру у бољу будућност оличену у флоскули: „млади су наша будућност“ (Томановић, Станојевић, 2015). Имајући у виду овакву мисију друштвеног конструкта омладине, не чуди велика важност која му је придавана у друштвеним наукама овог вијека.

Адолесценција обухвата период између дјетињста и одрасле доби, период у коме долази до физичке и психичке матурације. За разлику од периода дјетињства када се размишља о терминима садашњости, у адолесценцији се временске димензије проширују тако да обухвати и блиску и далеку будућност. Када је ријеч о адолесцентима, питање будућности је посебно важно јер је однос адолесцената према будућности важан индикатор како њиховог односа према властитој младости, тако и

¹Комисија има најмање три члана од којих најмање један није у радном односу на Универзитету

према перспективама које им друштво нуди.

Адолесценти развијају планове сходно ограничењима и могућностима околине у којој се налазе. Поред могућности и ограничења у околини појединца, на развијање личних циљева и визија утиче претходно стечено искуство, али и личне карактеристике.

Друштвено-економске прилике на нашим просторима попут економске кризе, промјене тржишта рада, осиромашење становништва увећале су обим ризика и појачале неизвјесност као основни животни оквир за највећи број младих. Ситуацију младих у нашој земљи додатно отежавају околности одрастања у транзицијском друштву, те последице рата чије су материјалне, друштвене и политичке последице још присутне.

Суочени са сложеношћу савременог живота и друштва које је у транзицији, а у коме живе и дјелују, оформивши визије своје будућности, млади људи се све чешће појављују као носиоци промјена. Имајући у виду да је омладина потенцијал будућности, а савремени свијет увелико улаже у омладину бринући за будућност, те да је наше дјеловање првенствено под утицајем онога што очекујемо у будућности, значајно је имати увид у адолесцентску визију будућности.

У том смислу значај истраживања огледа се у томе што су прикупљени поуздани подаци и важне чињенице како о визији будућности и страху од будућности адолесцената, тако и о релацијама између особина личности и визије будућности адолесцената, те одговори на питања која се тичу доприноса личних карактеристика младих разликама у њиховим очекивањима од будућности. Осим тога добијени подаци могу бити корисно усмјерени на концептовање специфичних мјера које би помогле адолесцентима да смање страх од будућности и да раде на остваривању својих планова и циљева.

Са становишта актуелности у научној области којој, по својој природи припада (Општа психологија, Психологија личности, Психологија адолесценције), Комисија сматра да је адолесцентска визија будућности недовољно истражена и недоречена тема, која заслужује већи простор у научно-истраживачком раду и зато цијени да је докторска дисертација у цјелости оригиналан, веома актуелан, важан и комплексан допринос истраживању ове теме и, на тај начин, озбиљан допринос психолошкој науци, посебно за период адолесценције.

2. Оцјену да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Урађена докторска дисертација мр Оливере Калајдић *Особине личности и визије будућности адолесцената* представља оригиналан научно-истраживачки рад, урађен по свим принципима научно-истраживачког рада уз примјену одговарајућих научних метода. Оригиналност рада кандидата на изради ове докторске дисертације огледа се првенствено у сљедећем:

1. Анализа резултата већег броја тангентних истраживања и уопштавање оних сегмената тих истраживања који су директније повезани са темом докторске дисертације. Тиме је ауторица дошла до прегледа стања у датој области и до основе за позиционирање и интерпретацију резултата сопственог истраживања.

2. Операционализација тако широко концептоване појаве као што је *визија будућности*. Након упознавања са различитим факторима релевантним за визију будућности, ауторица је одабрала да однос независних варијабли према визији будућности посматра преко три шире варијабле (психосоцијалне, психолошке и социјално-статусне варијабле). Будући да се свака од тих варијабли састоји од већег броја ужих варијабли, јасно је да је њиховим избором покривен широк дијапазон како базичних димензија личности, тако и других карактеристика личности.

3. Израда мјерних инструмената, односно адаптација и провјера метријских карактеристика за инструменте који су преузети од других аутора. Ауторица је самостално конструисала упитник о визији будућности. Поред провјере поузданости и дискриминативности овог инструмента, посебну вриједност представља провјера и његове ваљаности урађена факторском анализом. За инструменте преузете од аутора

са других језичких подручја урађена је адаптација, а за све преузете инструменте урађена је провјера метријских карактеристика.

4. Анализа добијених података и резултата истраживања, као и њихова синтеза у виду генералних закључака представља значајан допринос за теорију и праксу у области психологије адолесценције.

Имајући на уму претходно наведене и друге факторе, Комисија је закључила да је докторска дисертација мр Оливере Калајџић резултат самосталног и оригиналног истраживања које је коректно методолошки концептовано и реализовано у складу са основним методолошким стандардима.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Мр Оливера Калајџић запослена је на Медицинском факултету Универзитета у Источном Сарајеву као виши асистент на ужој научној области Општа психологија. Рођена је 01.10.1983.године у Бања Луци. Основну и средњу (медицинску) школу завршила је у Фочи. Филозофски факултет у Палама (Универзитет Источно Сарајево) – Одсјек за психологију уписала је 2002. године, а дипломирала 2007. године на тему *Социјално-статусна обиљежја као детерминанте социјалне фобије код адолесцената*. Исте године је на Филозофском Факултету Универзитета у Источном Сарајеву уписала постдипломске студије. Успјешно их је завршила 2012.године одбравивши магистарски рад на тему *Мотивација и интелектуалне способности ученика као индикатори квалитета читања*. Од 2007. до 2009. године била је ангажована као сарадник у настави на Медицинском факултету у Фочи-Универзитет Источно Сарајево. 2009. године изабрана је у звање асистента за ужу научну област *Психологија*, а од 2013. у звање вишег асистента за ужу научну област *Општа психологија* на Медицинском факултету у Фочи. У свом асистентском стажу, на Медицинском факултету у Фочи, изводила је вјежбе из слједећих предмета: Развојна психологија I и II, Интерперсонална комуникација I и II, Рад са родитељима I и II, Психологија особа са оштећеним слухом I и II, Групна терапија I и II, Неуропсихологија (студијски програм Специјалне едукације и рехабилитације); Психологија развојног доба и старења и Здравствена њега у ванредним приликама (студијски програм Здравствена њега); Основе науке о понашању (студијски програм Стоматологија).

Када је у питању стручна дјелатност кандидата мр Оливера Калајџић, издвајамо да је од 2007. до 2008. год. одрађивала приправнички стаж у Клиничко-болничком центру Фоча, те 2008. године у Министарству здравља и социјалне заштите положила стручни испит за звање дипломирани психолог. Од 2009. до 2011. године била је ангажована на допунском раду у Дому здравља Фоча при Јединици за област менталног здравља. Од 2013. године стални је члан Првостепене стручне комисије за процјену потреба и усмјеравање дјецe и омладине са сметњама у развоју за општине Фоча, Ново Горажде, Чајниче, Рогатица, Рудо и Вишеград. Кандидаткиња је 2014. године пријавила докторску тезу и која је одобрена од Наставно-научног вијећа и Сената Универзитета.

Мр Оливера Калајџић учествовала је на више научних скупова, а у циљу давања прегледа досадашњих остварених резултата кандидата наводимо неке од њених научних и стручних радова:

Рапаић, Д, Недовић, Г, Одовић, Г, Кулић, М, Маринковић, Д, Јовановић Симић, Н, Иле, Т, Голубовић, Ш, Гајић, М, **Калајџић, О** и Тадић, В. (2012). Детекција, евиденција и праћење дјецe са сметњама у развоју на подручју Републике Српске – монографија. *Универзитет у Источном Сарајеву, Медицински факултет Фоча*.

Рапаић, Д, Недовић, Г, Кулић, М, Ристић, С, Иле, Т, Гајић, М, **Калајџић, О** и Тадић, В. (2011). Детекција, детерминација и праћење дјецe са сметњама у развоју у

општини Фоча. *Зборник радова (V Међународни научни скуп Специјална едукација и рехабилитација данас)*, 88-94.

Калајић, О. (2012). Социјално - статусна обиљежја као детерминанте социјалне фобије код адолесцената. *Биомедицинска истраживања*, 3 (2), 26-23.

Калајић, О. и Павловић, А. (2013). Квалитет читања у себи ученика основних и средњих школа на територији општине Фоча. *Директор школе*, 2, 137-150.

Павловић, А, Мاستило, Б, Бројчин, Б, **Калајић, О.** и Рашевић, Љ. (2014). Детерминанте ставова студената медицине и здравствене његе према особама са ометеношћу, *Биомедицинска истраживања*, 5 (2), 52-59.

Калајић, О. (2014). Мотивација и личне карактеристике ученика као фактори функционалне брзине читања у себи. *Зборник радова са научног скупа Наука и глобализација*, 8 (2), 1269-1282.

Вуксановић, Г. и **Калајић, О.** (2015). Релације између особина личности и професионалне оријентације ученика. *Зборник радова са научног скупа Наука и слобода*, 9 (2), 1071-1086

Вуксановић, Г, **Калајић, О.**, Таласан, С, Зечевић, И, Павловић, А, Мастило, Б. и Вуковић, Б. (2015). Социјално-статусна обиљежја као детерминанте при одабиру типова професионалних интересовања ученика“. *Настава*, 1, 104-115.

Калајић, О., Вуксановић, Г, Рашевић, Љ, Павловић, А, Мастило, Б, Зечевић, И, Таласан, С. и Вуковић, Б. (2015). Социо-демографске детерминанте школског успјеха. *Биомедицинска истраживања*, 6 (2), 138-145.

Перућица, Р. Зечевић, И. **Калајић, О.** (2016). Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од општег школског успјеха ученика. *Нова школа*, XI, (2), 113-119.

Мастило, Б, Зечевић, И, Бакоч, А, **Калајић, О.**, Таласан, С, Вуковић, Б. и Вуксановић, Г. (2016). Способност визуелног и аудитивног памћења код дјеце млађег школског узраста. *Биомедицинска истраживања*, 7 (2), 141-148.

Бакоч, А, Одовић, Г, Мастило, Б, **Калајић, О.**, Зечевић, И, Таласан, С, Вуковић, Б. и Вуксановић, Г. (2016). Повезаност социјалне компетенције и антисоцијалног понашања код ученика са интелектуалном ометеношћу. *Унапређење квалитета живота дјеце и младих, Тематски зборник II дио*, 441-448.

Јоковић, С, Павловић, Ј, Хаћивуковић, Н, Ђевић, Р, Вилотић, С, **Калајић, О.** и Кукурски, Љ. (2016). Организација рада медицинских сестара које спроводе кућну негу и лечење. *Инспириум 16-17*, 12 – 15.

Перућица, Р., Вуксановић, Г., **Калајић, О.**, Зечевић, И.(2017). Улога родитеља и њихов однос према дјетету у периоду научно - технолошких и друштвених промјена. *Нова школа* 7 (1), 198- 210.

У штампи је рад:

Калајић, О. и Вуксановић, Г. Мотивација и школски успјех ученика основних школа. *Радови Филозофског факултета*, Пале. (у штампи)

4. Оцјену о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²

²Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у

Докторска дисертација кандидата мр Оливере Калајџић под називом *Особине личности и визије будућности адолесцената* састоји се од 259 страница формата А4 јасно изложеног текста са 97 табела и 16 графичких приказа. Подијељена је у следећа поглавља: Уводна разматрања, Теоријски оквир истраживања, Методологија истраживања, Приказ и анализа резултата истраживања, Завршна разматрања, Литература и Прилози. Прије уводних разматрања дат је садржај рада и резиме на српском и енглеском језику заједно са кључним ријечима.

У уводним разматрањима (стр. 11 – 13) кандидаткиња се осврнула на актуелност проблема истраживања адолесцентске визије будућности, са посебним освртом на друштвено-економске прилике на нашим просторима које појачавају неизвјесност као основни животни оквир за највећи број младих. Назначила је оквире унутар којих је у дисертацији приступила проучавању неких проблема визије будућности адолесцената и указала који су то проблеми, зашто је одабрала њих и како је концептовала њихово проучавање.

У теоријском оквиру истраживања (стр. 14 – 101) размотрена су теоријска полазишта битна за обрађену тему, те су приказани резултати претходних истраживања у којима су проучавани проблеми блиски теми докторске дисертације. У првој цјелини теоријског дијела названој *Адолесценција* (стр. 15 – 35) дата су термилошка одређења адолесценције, као и трајање овог развојног периода. Предочене су неке класификације развојних задатака адолесценције. Детаљније су приказане промјене у свим линијама развоја до којих долази у периоду адолесценције, дат је приказ фаза адолесценције, као и теоријски приступ овом развојном периоду. Друга цјелина *Димензије будућности код адолесцената* (стр. 35 – 39) посвећена је очекивању које адолесценти имају од будућности, као и значају тих очекивања за укупно понашање и организовање живота адолесцената. У цјелини *Страх од будућности код адолесцената* (стр.39-41) говори се о повећаној емоционалној осјетљивости адолесцената, анксиозности и страху у периоду адолесценције. Посебан нагласак се ставља на страх од будућности код адолесцената, те помињу фактори који доприносе јављању овог страха. Наредна цјелина има наслов *Личност* (стр. 42 – 72). На почетку ауторица даје термилошка одређења личности, а затим посебну пажњу посвећује теоријама црта личности. С обзиром да се у свом истраживању ауторица одредјелила да проучавање личности заснује на теорији црта или особина личности, у потпоглављима овог дијела посебно је обрадила Олпортову, Ајзенкову и Кателову теорију личности. У овој цјелини ауторица говори и о мјерењу особина личности, затим о психоексичким студијама, моделу великих пет димензија личности и настанку упитника великих пет плус два, кориштеном у свом истраживању. Наредне четири цјелине посвећене су *Емоционалној компетенцији*, *Мотиву постигнућа*, *Самопоштовању* и *Самоефикасности* (стр. 72 - 90) као важним факторима животне успјешности, који детерминишу будуће понашање у остварењу циља, одређују квалитет живота, чиме ауторица и образлаже њихову укљученост у своје истраживање. У последњој цјелини теоријског оквира названој *Преглед емпиријских истраживања која су у вези са посматраним конструктима* (стр. 90 – 101) представљени су резултати различитих истраживања која су по предметном одређењу и методологији сродна овом истраживању.

Методолошки дио дисертације (стр. 102 – 141) садржи предмет и циљ истраживања, преглед варијабли обухваћених истраживањем, исцрпан преглед полазних питања истраживања и хипотеза, опис кориштених метода и инструмената истраживања са резултатима провјере њихових метријских карактеристика. Дат је опис узорка на којем је реализовано истраживање са његовом структуром по релевантним карактеристикама, описана организација и ток истраживања, те поступци за обраду прикупљених података.

Централни дио дисертације односи се на приказ и анализу резултата истраживања (стр. 142 – 219), а структуриран је тако да прати истраживачка питања и хипотезе. Приказ је прегледан и логично организован са интерпретацијом која

теоријски осмишљава резултате и повезује их са резултатима ранијих истраживања исте или сродних области.

У поглављу Завршна разматрања (стр. 220 – 234) начињена је синтеза резултата истраживања.

Након закључног поглавља слиједи преглед кориштене литературе (стр. 235 – 249) који садржи 193 библиографске јединице релевантне за проблеме обухваћене дисертацијом.

Последње поглавље представљају Прилози (стр. 250 – 259) који садрже инструменте кориштене у истраживању.

На основу свега наведеног, Комисија закључује да урађена докторска дисертација презентује резултате комплексног истраживања, те да је у потпуности у погледу обима и квалитета у складу са темом пријављене докторске дисертације.

5. Научне резултате докторске дисертације

На бази детаљног увида у резултате предочене у докторској дисертацији *Особине личности и визије будућности адолесцената*, Комисија закључује да је кандидат мр Оливера Калајић успјешно реализовала постављене циљеве истраживања и одговорила на сва полазна истраживачка питања.

Циљ истраживања реализованог у склопу рада на дисертацији био је сагледавање релација између особина личности и визије будућности адолесцената. Истраживачка питања односила су се на то каква је дистрибуција визије будућности адолесцената, каква је дистрибуција страха од будућности код адолесцената, да ли перципирани фактори будућности представљају статистички значајне детерминанте визије будућности, да ли перципирани фактори будућности представљају статистички значајне детерминанте страха од будућности, да ли испитиване особине личности испитаника представљају статистички значајне детерминанте визије будућности, да ли испитиване особине личности испитаника представљају статистички значајне детерминанте страха од будућности, да ли социјално-статусне карактеристике испитаника представљају статистички значајне детерминанте визије будућности и да ли социјално-статусне карактеристике испитаника представљају статистички значајне детерминанте страха од будућности.

Прва истраживачка хипотеза односила се на дистрибуцију визије будућности адолесцената. Утврђено је да дистрибуција збирне варијабле визије будућности (али и свих појединачних њених субскала) статистички значајно одступа од нормалне, као и да смјер одступања указује на виши ниво испољавања позитивних очекивања, чиме је у потпуности потврђена прва хипотеза. Другим ријечима, адолесценти су у највишој мјери испољавали позитивна очекивања од будућности.

Друга хипотеза односила се на дистрибуцију страха од будућности код адолесцената и она је у потпуности потврђена. Добијени резултати показују да дистрибуција страха од будућности скреће према нижим резултатима. Вјерује се да убрзане друштвене промјене као и савремени начин живота носе са собом извјесну дозу страха од будућности, али исто тако и да је нижи ниво овог страха кориснији, односно, да виши ниво страха ствара и веће сметње у сусретању са изазовима будућности. Резултати су показали да је између визије будућности и страха од будућности утврђена статистички значајна повезаност негативног предзнака што указује да позитивна очекивања визије будућности прате низак ниво страха од будућности. Другим ријечима, адолесценти који вјерују и очекују позитивне исходе у будућем животу немају разлог да се плаше будућности.

Трећа и четврта хипотеза односе се на релације перципираних фактора будућности и визије будућности и страха од будућности и оне су дјелимично потврђене. Резултати показују да постоји статистички значајна разлика у визији будућности с обзиром на перцепцију важности фактора интелигенције, среће и особина личности. Занимљиво је да адолесценти по којима интелигенција има малу важност за будућност имају најпозитивнија очекивања. Такође, адолесценти који сматрају да је срећа мање важна за будућност имају позитивнија очекивања од будућности од оних који сматрају да је срећа умјерено и високо важан фактор будућности. Међутим, када су у питању особине личности као фактор будућности,

результати су показали да испитанике по којима су особине личности високо важан фактор будућности карактерише позитивнија визија будућности од оних оних који сматрају да особине личности имају умјерен или низак ниво важности за будућности. Даље, важно је поменути да фактори који су се показали као статистички значајни у процјени визије будућности, не представљају извор разлике у страху од будућности (интелигенција, особине личности и срећа). С друге стране када је у питању страх од будућности као статистички значајни фактори издвајају се друштвене и материјалне прилике, које се у ствари односе на спољашње факторе, тј. факторе који нису везани за личност. Већи страх од будућности испољавају испитаници које карактерише висок ниво важности друштвених прилика као фактора будућности. Испитаници за које су друштвене прилике умјерено важан фактор будућности испољавају мањи страх од будућности, а испитаници по којима друштвене прилике имају низак ниво важности за будућност имају и најнижи страх од будућности. Посматрајући добијене резултате оправдано је рећи да су очекивани и логични. С обзиром на друштвене прилике у нашој земљи, отвара се питање мјеста и улоге младих у њима. Велике промјене на тржишту рада, економска несигурност, незапосленост, све веће социјалне разлике међу становништвом, промјене државног режима, процес европских интеграција суштински утичу на квалитет живота младих у земљи. Неизвјесност је постала основни животни оквир за највећи број младих. Све наведено је вјероватно разлог да адолесценци који сматрају да друштвене промјене имају велику важност за будућност испољавају и већи страх од будућности. Они су са једне стране свјесни друштвених прилика у којима живе, а са друге стране сматрају да управо од тих прилика зависи остваривање њихових планова и циљева. Већи страх од будућности испољавају испитаници које карактерише висок и умјерен ниво важности материјалних прилика као фактора будућности, од испитаника за које материјалне прилике имају нижи ниво важности за будућност имају и нижи страх од будућности.

Пета и шеста хипотеза претпостављају да испитиване особине личности испитаника представљају статистички значајне детерминанте визије будућности и страха од будућности код адолесцената и ове хипотезе су дјелимично потврђене. Резултати су показали да виши ниво екстраверзије прати позитивнија визија будућности, а и да нижи ниво неуротицизма прати позитивнију визију будућности. Виши ниво отворености прати позитивнију визију будућности, повезаност позитивне валенце и визије будућности је, такође, позитивна. Савјесности и визија будућности корелирају на нивоу значајности 0,01, а корелација је ниског интензитета и позитивна. Испитаници који имају виши ниво емоционалне компетенције у вишој мјери испољавају позитивну визију будућности, а и висок ниво мотива општег постигнућа прати позитивну визију будућности. Између самопоштовања и визије будућности утврђена је статистички значајна корелација позитивног смјера, што значи да висок ниво самопоштовања прати позитивну визију будућности. Повезаност између самоефикасности и визије будућности је статистички значајна на нивоу 0,01, високог интензитета и позитивна. Другим ријечима, висок ниво самоефикасности прати позитивну визију будућности и обратно. Страх од будућности детерминишу све посматране психолошке варијабле, тј. особине личности сем димензије негативна валенца из Упитника Великих пет плус два. Између агресивности и страха од будућности постоји статистички значајна и позитивна повезаност што значи да виши ниво агресивности прати виши ниво страха од будућности. Ситуација је обратна када је у питању екстраверзија, јер виши ниво екстраверзије прати нижи ниво страха од будућности. Висок ниво неуротицизма прати виши ниво страха од будућности, а виши ниво отворености прати нижи ниво страха од будућности. Такође, висок ниво позитивне валенце и савјесности прати низак ниво страха од будућности. Испитаници који имају виши ниво емоционалне компетенције испољавају нижи ниво страха од будућности, а и висок ниво мотива општег постигнућа прати низак ниво страха од будућности. Висок ниво самопоштовања и самоефикасности резултира нижим нивоом страха од будућности.

Седма и осма хипотеза претпостављале су да социјално-статусне карактеристике испитаника представљају статистички значајне детерминанте визије будућности и страха од будућности код адолесцената, а добијени резултати су дјелимично потврдили полазне

претпоставке. Анализом добијених резултата утврђено је да испитаници мушког пола у већој мјери испољавају позитивну визију будућности него испитаници женског пола. Када је у питању мјесто становања добијени резултати су показали да испитаници са мјестом пребивалишта у граду испољавају нешто позитивнију визију будућности него они који су из приградских насеља и из села. Адолесценти који живе у веома добрим материјалним приликама, тј. који припадају имућнијем слоју друштва у највишој мјери испољавају позитивну визију будућности. На другом мјесту су адолесценти чије су материјалне прилике добре, тј. припадају добростојећем слоју друштва, а након њих адолесценти чије су материјалне прилике лоше, тј. сматрају да некако састављају крај с крајем. Занимљиво је да у најмањој мјери позитивну визију будућности имају адолесценти чије су материјалне прилике осредње, тј. припадају осредњем слоју друштва. Резултат који захтјева посебну пажњу је тај да је број адолесцената који своју перспективу виде у одласку у иностранство више од два пута је већи од броја адолесцената који своју перспективу виде у БиХ. Скоро 70% испитаних адолесцената перспективу за себе види у одласку у иностранство, а они имају и позитивнију визију будућности од адолесцената који перспективу виде у БиХ. Академски успјех и фаза адолесценције нису извор разлике у визији будућности адолесцената. Када је у питању страх од будућности, статистички значајна разлика у страху од будућности утврђена је у односу на пол и фазу адолесценције. Испитаници женског пола у већој мјери испољавају страх од будућности него испитаници мушког пола. Анализом добијених резултата утврђено је да млађи адолесценти у већој мјери испољавају страх од будућности него старији адолесценти.

Комисија једногласно констатује, да резултати истраживања докторске дисертације на тему *Особине личности и визије будућности адолесцената* представљају значајан допринос у освјетљавању актуелног и сложеног проблема као што је визија будућности и страх од будућности код адолесцената. Све постављене хипотезе су коректно тестиране и дата су научна објашњења резултата, од којих су неке у потпуности потврђене, а неке дјелимично потврђене, што говори о савјесном и одговорном односу кандидата према постављеним истраживачким питањима.

6. Примјењивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Резултати ове докторске дисертације примјењиви су и са становишта психолошке теорије и са становишта практичног рада психолога са адолесцентима.

Корист коју дисертација доноси на теоријском плану огледа се у доприносу теоријским сазнањима која се односе на проблем визије будућности и страха од будућности, као и њихових извора.

Практични значај истраживања је двојак. Прво, с обзиром да је ово до сада неистражен феномен на нашим подручјима и што се овдје првенствено ради о новим сазнањима која сама по себи отварају низ проблема, добијени резултати могу користити и бити полазна основа за даља истраживања овог феномена. Други, такође практични циљ истраживања могуће је остварити информисањем шире јавности о добијеним резултатима те спровођењем мјера којима би се створили оптималнији услови за одрастање адолесцената. Конкретно, практични значај је то што добијени подаци могу бити корисно усмјерени на концептовање специфичних мјера које би помогле адолесцентима да смање страх од будућности и да раде на остваривању својих планова и циљева.

7. Начин презентовања резултата научној јавности⁴

Имајући у виду несумњиви квалитет и актуелност резултата истраживања презентованих у овој дисертацији, Комисија сматра да би највећи дио резултата истраживања било пожељно штампати у виду монографије. Такође, Комисија сматра да је пожељно да се поједини сегменти истраживања и спознаја до којих се дошло презентују научној јавности кроз радове публиковане у научним и стручним публикацијама, те да буду представљени на конференцијама, округлим столовима и/или научним скуповима.

Кандидаткиња је до сада објавила следеће радове који су дио сазнања до којих се дошло у току израде докторске дисертације:

³ Истаћи посебно примјењивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе

⁴ Наводе се радови докторанта у зборницима и часописима у којима су објављени (истраживачки проблеми и резултати предмета истраживања докторске дисертације)

Вуксановић, Г. и **Калајџић, О.** (2015). Релације између особина личности и професионалне оријентације ученика. *Зборник радова са научног скупа Наука и слобода*, 9 (2), 1071-1086

Вуксановић, Г, **Калајџић, О**, Таласан, С, Зечевић, И, Павловић, А, Мاستило, Б. и Вуковић, Б. (2015). Социјално-статусна обиљежја као детерминанте при одабиру типова професионалних интересовања ученика“. *Настава*, 1, 104-115.

Калајџић, О. и Вилотић, С. (2017). Релације особина личности и самоефикасности адолесцената. Научни скуп: *Наука и стварност*.

У штампи су радови:

Калајџић, О. и Богдановић Чурић, Ј. (2017). Визије будуће професионалне каријере ученика средњих школа. *Наука и учење*. (у штампи).

Калајџић, О. (2017). Психолошки корелати страха од будућности адолесцената. *Биомедицинска истраживања*, 8 (2) - у штампи.

8. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ⁵

Након прегледа докторске дисертације, анализе њених резултата и домета, чланови Комисије констатују следеће:

1. Рад који нам је поднесен на увид одговара истраживачком пројекту који је Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву прихватило приликом одобравања теме докторске дисертације *Особине личности и визије будућности адолесцената*.

2. Истраживање реализовано у склопу рада на дисертације методолошки је коректно концептовано. Поступци конструисања или адаптације мјерних инструмената, провјере њихових метријских карактеристика, прикупљања података и њихове обраде реализовани су у складу са методолошким стандардима.

3. Анализа добијених резултата, њихова интерпретација и теоријска елаборација урађена је коректно, што је омогућило добијање научно релевантних генерализација.

4. Текст дисертације је писан прегледно, систематично и лако разумљивим стилем.

5. Кандидаткиња је показала да влада потребним знањима из области на коју се односи тема дисертације, да је упозната са различитим теоријским приступима који постоје у области, те да има шири увид у истраживања реализована од стране других истраживача. Такође је током рада на дисертацији демонстрирала ниво самосталности који је неопходан научном истраживачу.

6. Докторска дисертација *Особине личности и визије будућности адолесцената* представља допринос психолошким сазнањима у области опште психологије и психологије адолесценције.

Имајући у виду ове констатације и раније изнесене ставове, Комисија даје једногласну позитивну оцјену за урађену докторску дисертацију кандидата мр Оливере Калајџић *Особине личности и визије будућности адолесцената* и са задовољством предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати извјештај о оцјени дисертације и да га упути у даљу процедуру и предузме све Законом предвиђене кораке у вези са давањем сагласности Сената Универзитета и заказивањем јавне одбране. Назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе је: Доктор психолошких наука.

Мјесто: Пале

Датум: 23.06.2017.

⁵У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

Комисија:

1. Др Јасна Богдановић Чурић, у звању ванредни професор, НО Друштвене науке, УНО Општа психологија, Универзитет у Источном Сарајеву, Академија ликовних умјетности Требиње, предсједник Комисије;
-

2. Др Ђорђе Чекрија, у звању доцента, НО Друштвене науке, УНО општа психологија, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет у Бањој Луци, члан Комисије;
-

3. Др Јелена Давидовић Ракић, у звању доцент (НО Друштвене науке, Психологија УНО Општа психологија, Универзитет у Приштини, са привременим сједиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет у Косовској Митровици, члан Комисије;
-